

Från: Mia Holmgren, Essingestråket 29, 112 66 Stockholm

Stipendierapport Bangladesh

Bangladesh är det land i världen som är mest utsatt för klimatförändringar. I april besökte jag det sydvästra hörnet av landet som gränsar till det extremt klimat känsliga Sundarban-deltat för att försöka att hejda effekterna. Att komma fram till de mest utsatta byarna var ett logistiskt äventyr med båtresor och färd på motorcykel på delvis havererade skyddsvallar. I Dhaka pratade jag med Bangladeshs ledande klimatexpert doktor Atiq Rahman. Något oväntat fick jag också möjlighet att ställa frågor till ordföranden i FN:s klimatpanel Rajendra Pachauri, som besökte doktor Rahman den aktuella dagen.

Jag var i Bangladesh i tolv dagar. Stipendiesumman på 25 000 kronor räckte till flygbiljett, visum, transporter i Bangladesh, hotell samt ”en kvarts” fixare. En journalist från Dhaka var med mig hela tiden, det var en förutsättning för att kunna resa runt på landsbygden.

Bangladesh är extremt låglänt. Enligt Atiq Rahman, som leder Bangladesh Centre for Advanced Studies i Dhaka, riskerar 17 procent av landets yta att hamna under vatten inom de kommande hundra åren. Antalet klimatflyktingar kommer inom några årtionden att uppgå till fyra fem miljoner bara i Bangladesh. Atiq Rahman förordar en planerad migration av klimatflyktingar. Istället för dagens lösning där utsläppsrättigheter regleras med pengar vill Atiq Rahman införa flyktingkvoter: Länder i Europa och USA får ta emot flyktingar i proportion till utsläppen av växthusgaser.

För Bangladeshs del finns det ingen lösning på de problem som följer med klimatförändringen, det handlar bara om att reducera skadorna, säger Atiq Rahman. Att stärka skyddsvallar, att omsätta forskarnas kunskap i praktiskt arbete. Även om Bangladesh svarar för bara en tiondels procent av de samlade utsläppen har landet satsat stort på solenergi. Miljontals familjer på landsbygden har de senaste åren utrustats med solcellspaneler.

Jag besökte regionen Pratapnagar (i sydvästra, någon mil från gränsen till Indien), där huvudskyddsvallen havererade i samband med en cyklon för två år sedan. Resultatet blev att vattnet vällde in över åkermarker och spolade bort byar. 55 000 personer är fortfarande utan färskvatten och saltvattnet har förstört deras mark för flera år framöver. I höstas påbörjades reparationen av skyddsvallen. Från början jobbade två tusen man med att reparera vallen, under våren har tusen personer jobb på bygget.

Enligt Surja Kanta Sarkar, som är platschef, byggs den nya vallen mer än dubbelt så hög som tidigare – drygt tio meter jämfört med 4,5 meter. Han förklarar hur säckar fylls med lera och sand och vallen stagas upp med långa bambupinnar.

Rashed Sheikh bor i området och jobbar på bygget tillsammans med sina tre söner. Den här dagen bär de tunga lerklumpar i skålar på huvudet i den drygt 40-gradiga värmen. Deras lön är 25 kronor om dagen. Än så länge är havsnivån intakt i södra Bangladesh men Rashed Sheikh och hans grannar har märkt skillnader i vädret som gör dem bekymrade. Cykloner drabbar området oftare och är mer våldsamma, tidvattnet är högre, det är ingen ordning på årstiderna. Det regnar på våren och kan vara torrt under monsunen. Det här året har Pratapnagar drabbats av våldsamma regn- och åskväder under våren. .

I Gabura, som är ligger alldeles på gränsen till det gigantiska mangroveträsket Sundarban, har invånarna gjort liknande observationer. Vädret är sig inte likt och har blivit deras fiende.

Sedan flera byar (som låg en meter över havsytan) spolades bort när en vall förstördes av vattenmassor flyttade invånarna upp på en smal skyddsvall. De knappt tre meter breda hyddorna ligger på rad. På ena sidan finns en smal gång. Hydorna är omgivna av vatten. Dels av floden Kholpetua, delas av vattenfyllda åkrar. 60-åriga Sahara Khatun berättar att alla har förlorat sin försörjning, de överlever genom att fånga räkyngel som de säljer till räkodlingar. För att få tag i färskvatten måste de färdas sex timmar i båt flera gånger i veckan. De har fått mycket begränsad hjälp av staten.

När havsnivån börjar stiga kommer människor att som bor längs Bangladeshs långa kust att bli klimatflyktingar. Nurun Nabi, professor i demografi vid Dhaka universitet efterlyser planering. Om Bangladesh ska kunna klara av framtidens problem måste man redan idag att börja bygga nya storstäder. Annars är risken stor att klimatflyktingarna hamnar i Dhakas redan överfyllda slumråden. Redan i dag tvingas många människor komma till 15-miljonerstaden Dhaka efter väderrelaterade katastrofer. Varje år blir omkring 100 000 människor hemlösa som en följd av jorderosion. Deras hus och mark försvinner ned i någon av Bangladeshs breda floder. I kåkstaden Muhammadpur i Dhaka träffade jag familjer som kommit till huvudstaden helt utblottade. De överlever genom att samla in skräp som de säljer till återvinning för motsvarande en femma om dagen.

Min slutsats av resan till Bangladesh är att det pågår många småskaliga projekt för att minska effekterna av klimatförändringarna. Eller som Atiq Rahman uttrycker det. ”De fattiga länderna tänker och agerar medan de rika länderna fortsätter att vänta. Tids nog måste de börja handla, för allas vårt bästa hoppas jag att det blir snart.”

Stockholm 2011-05-10

Mia Holmgren